

Miljöarvet – Leva med Östersjön i ett föränderligt klimat

Jaana Kouri

Inledningen

Miljöarv (*environmental heritage*) är ett nytt begrepp som vårt Miljöarvet och cirkulering av kunskapen -projekt (SeaHer - *Living with the Baltic Sea – Environmental Heritage and the Circulation of Knowledge*, finansierat av Finlands Akademi, 2018-2022) introducerar till forskningen och arvspolitiken. Istället för rubriken att *leva med* kunde man säga att *leva vid*, men vi har valt att använda *leva med* för att lägga vikt vid ordens betydelse: människor lever *med* havet. Överlag, varför är det så viktigt att specifikt ha med prepositionen *med*? Orsaken till det ska jag klargöra i den här texten. Först och främst går jag närmare in på begreppet miljöarv, dess bestämning, kännetecken och betydelse för forskning. Till sist belyser jag min framställning med hjälp av exempel ur min egen forskning inom miljöarv.

Miljöarvet – en bro mellan motsättningar

I SeaHer-projekt är vårt syfte att studera förhållanden och interaktioner mellan olika typer av kunskap ur klimatförändringssynpunkt, och hitta olika strategier för att främja anpassningen till klimatförändringen. Med begreppet miljöarv syftar vi på erfarenheter, kunskap och färdigheter relaterade till klimatet och miljön, särskilt sådana som är hotade av osäkerhet och risker relaterade till klimatförändringen och dess inverkan.

Miljöarvet inbegriper både kulturarvet och naturarvet. Såsom kulturarvet är miljöarvet inte heller statisk utan en dynamisk process som ständigt förändras och omformuleras. Ytterligare utgörs miljöarvet av vad tidigare generationer har skapat och hur människor i alla tider uppfattar, tolkar och för det vidare. Det är fråga om förfluten och framtida dialog som sker i dag.

Människans verksamhet har både anpassat sig till och ändrat naturen. Dessa spår syns i kulturlandskapet, vilket är en del av både kultur- och miljöarvet. I synnerhet med begreppet miljöarv riktar SeaHer-projektet uppmärksamhet till människans och naturens interaktion. Miljöarvet består av både mänskliga och icke-mänskliga varelser och naturliga och kulturella saker i miljön, såsom djur och växter, båtar, vatten och så vidare. Nästan allt i miljön kunde vara en aktör för miljöarvet, men bara om människan medvetet tar det fram, exempelvis från minnet. Naturen och kulturen är därmed inte motståndare utan bildar en organisk och sammanhängande helhet. Därför använder vi prepositionen att *leva med* Östersjön.

En annan viktig utgångspunkt för projektets teoretiska ansats är idén om kunskapets cirkulerande karaktär. Det finns olika typer av kunskap; till exempel en lekman eller en expert har sin egen slags kunskap, färdighet, knowhow eller 'tyst kunskap' (*tacit knowledge*) (Polanyi & Prosch 1975). Ett av SeaHers undersökningsobjekt är att studera förhållanden och interaktioner mellan olika typer av kunskap. Bakom begreppet cirkulering av kunskap finns våra tankar och uppfattningar om kunskapets och sociala ordningens samproduktionella karaktär. Sett ur detta perspektiv möjliggör miljöarvet oss att övervinna andra binära tankemodeller för klimatförändringen, såsom

lokala/globala, verbala/icke verbala och muntliga/skriftliga. Jag är intresserad av kunskap, know-how och observationer av miljön på gräsrotsnivån. Till följande ska jag ge två exempel på hur man kan forska i miljöarvet.

Människan och miljön

I fjol sammanarbetade jag i Vädrät och jag -projektet med aktörer från Aboa Vetus Art Nova museet och Valonia, en opartisk expertorganisation för kommunerna i Egentliga Finland i frågor som berör hållbar utveckling. I projektet studerade högstadielärover vädrät som ett fysikaliskt, kulturellt och historiskt fenomen. De försökte svara på frågan om vad är den direkta inverkan som klimatet och klimatförändringarna har på naturen, kulturmiljöerna och människornas liv förr, nu och i framtiden. Jag deltog och observerade i klassrummen och under museibesök. I museet har vi också en utställning, som har kommit till genom workshoppar inom detta miljöprojekt. I slutet av projektet arrangerade vi en öppen panel för alla intresserade i ämnet (Kouri, Laine & Tynkkynen 2020).

Det andra exemplet är min nära samverkan med John Nurminens stiftelse, där jag organiserar kreativa skriftverkstäder. Där inspirerar jag människor till att skriva om sina minnen, upplevelser av och upptäckter i Östersjön. Efteråt ber jag dem att skicka texterna åt mig med hjälp av Nurminen stiftelsens webbtjänst Lokistories, och senare också via Minnenas Hav -sidorna (<https://johnnurmisenasaatio.fi/sv/minnenas-hav/>). Minnena i Lokistories-sidorna är öppna för att läsas av alla. De ska också vara del av mitt forskningsmaterial gällande människans relation till havet.

Även när vi talar om människans relation till havet, inser jag att det egentligen är frågan om en ömsesidig och bilateral relation, om människans förhållande till miljön.

Avslutning

SeaHer-projektet tillhör Åbo Akademis profileringsområdet Havet. Målsättningen med detta profileringsområde är att finna lösningar som möjliggör samexistens mellan moderna samhällen och havet och som främjar global hållbartillväxt. Jag hoppas att min forskning inom miljöarvet hjälper andra forskare och beslutsfattare i samhället att uppfatta dess betydelse redan nu och i framtiden.

Källor

Kouri, Jaana, Silja Laine och Nina Tynkkynen 2020. Sää ja mää – Ilmastonmuutos ja nuorten toimijuus. I *Maapallon Tulevaisuus ja lapsen oikeudet*, Elina Pekkarinen och Terhi Tuukkanen (red.). Helsingfors: Lapsiasiain valtuutettu, 145–155.

Polanyi, Michael och Harry Prosch 1975. *Meaning*. Chigago: The University of Chigago Press.

Siivonen, Katriina och Jaana Kouri 2020. Tulevaisuusperintö ihmisen kestävä merellisen luontosuhteen perustana. I *Muutoksen tyrskyt ja kotirannan mainingit. Kulttuurisia näkökulmia merentutkimukseen*, Jaana Kouri, Tuomas Räsänen och Nina Tynkkynen (red.). Helsingfors: Finska Litteratursällskapet, 76–100.